

Türkiye'de Hanehalkı Gelir Gruplarına Göre Önemli Gıda ve Tüketim Harcamalarının Analizi

Evren YILDIRIM

Orcid no: <https://orcid.org/0000-0001-7479-303X>

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Aydın

Ferit ÇOBANOĞLU

Orcid no: <https://orcid.org/0000-0002-7706-2993>

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Aydın

Makale Künyesi

*Araştırma Makalesi /
Research Article*

*Sorumlu Yazar /
Corresponding Author*
Ferit ÇOBANOĞLU
ferit.cobanoglu@adu.edu.tr

Geliş Tarihi / Received:
01.10.2021

Kabul Tarihi / Accepted:
20.12.2021

Tarım Ekonomisi Dergisi
Cilt: 27 Sayı: 2 Sayfa: 63-82
*Turkish Journal of
Agricultural Economics*
Volume: 27 Issue: 2 Page: 63-82

DOI 10.24181/tarekoder.1003472
JEL Classification: D11, D12, D31,
Q12

Özet

Amaç: Çalışmanın temel amacı, hanehalklarının ekonomik ve demografik özelliklerini de dikkate alarak hanehalklarının toplam tüketim harcamalarının ve harcama grubu denklemlerinin genel talep parametreleri ile gelir esnekliklerini hesaplamaktır. Ayrıca %20'lik gelir grupları ayrımı itibarıyla hanehalklarının sosyoekonomik özellikleri ile harcama tutar ve dağılımlarını göstermektir.

Tasarım/Methodoloji/Yaklaşım: Bu çalışmanın ana materyalini 2015, 2016, 2017 yıllarına ait Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı'ndan sağlanmış olan Hanehalkı Bütçe Araştırması mikro veri setleri oluşturmaktadır. Çalışmada veriler hanehalklarının yıllık kullanılabilir gelir düzeylerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak beş eşit %20'lik gelir gruplarına ayrılmıştır. Hanehalklarının sosyoekonomik özellikleri ile harcama tutar ve payları bu gelir grupları ayrımı itibarıyla analiz edilmiştir. Çalışmada genel veri seti kapsamında toplam tüketim harcama modeli Çift Logaritmik Fonksiyon yöntemi ve harcama grubu modelleri ise Working-Leser Modeli yöntemi ile analiz edilmiştir. Ayrıca çalışmada sıfır harcamalı gözlemlerden dolayı yanlış ve tutarsız tahminlere neden olmamak için Heckman İki Aşamalı Talep Modeli kullanılmıştır.

Bulgular: Çalışmada tüm yıllarda tüm harcama grupları pozitif işaretli ve normal harcama olarak bulunmuştur. Tüm yıllarda "Ulaştırma", "Kültür ve Eğlence" (2017 yılı hariç) ve "Eğitim" harcama grupları lüks veya birim esnek harcama olarak bulunmuştur. Ayrıca tüm yıllarda en düşük gelir esneklikleri "Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar", "Alkollü İçecekler, Sigara, Tütün Mamulleri", "Gıda ve Alkolsüz İçecekler"; en yüksek gelir esneklikleri ise "Eğitim" ve "Ulaştırma" harcama grupları için hesaplanmıştır.

Özgünlük/Değer: Tüketim harcamaları ile ilgili çalışmalar ekonomideki karar birimlerini yakından ilgilendirmektedir. Bu çalışmanın bulguları konuya ilgi duyan şahıs ve kurumlar için yararlı olabilir.

Anahtar kelimeler: Gelir esnekliği, harcama grupları, Working-Leser Modeli, Heckman İki Aşamalı Talep Modeli

Analysis of Important Food and Consumption Expenditures by Household Income Groups in Turkey

Abstract

Purpose: The main purpose of the study is to calculate the general demand parameters and income elasticity of the households' total consumption expenditures and expenditure group equation, considering the economic and demographic characteristics of the households. In addition, it is to show the socio-economic characteristics of the households, the amount and distribution of expenditures by income groups of 20%.

Design/Methodology/Approach: The main material of this study is the household budget research micro data sets provided by the Turkish Statistical Institute for the years 2015-2016-2017. In the study, the data were sorted according to the annual disposable income of the households from small to large and divided into five equal 20% income groups. The socioeconomic characteristics of the households, the amount and share of expenditures are analysed in terms of these income groups. In the study, within the scope of the general data set, the total consumption expenditure model was analysed by the Double Logarithmic Function method and the expenditure group models were analysed by the Working-Leser Model method. In addition, the Heckman Two-Stage Demand Model was used in the study to avoid biased and inconsistent estimates due to zero-expenditure observations.

Findings: In the study, all expenditure groups in all years were found to be positive sign and normal expenditure. In all years, "Transportation", "Culture and Entertainment" (except 2017) and "Education" spending groups were found to be luxury or unit flexible spending. In addition, the lowest income elasticities in all years are "Housing and Rent, Water, Electricity, Gas and Other Fuels", "Alcoholic Beverages, Cigarettes, Tobacco Products", "Food and Non-Alcoholic Beverages"; the highest income elasticities were calculated for the "Education" and "Transportation" expenditure groups.

Originality/Value: Studies on consumption expenditures are closely related to decision units in the economy. The findings of the study may be useful for individuals and institutions interested in the subject.

Key words: Income elasticity, spending groups, Working-Leser Model, Heckman Two-Stage Demand Model

1.GİRİŞ

Hanehalkı tüketim harcamaları, bir ülkenin veya toplumun önemli refah göstergelerinden biridir (Çalmaşur ve Kılıç, 2018). Ekonomi teorisi alanında, üzerinde en çok durulan uygulamalı çalışmalardan birisi de hanehalkı tüketim harcamaları ile ilgili yapılan uygulamalı çalışmalardır (Akbaş ve ark., 2008; Akbaş ve Bilgiç, 2011). Bu tür çalışmalar tüketici davranışlarının, firma ve işletme stratejilerinin ve uygun nitelikteki politikaların belirlenmesinde önemli bilgi kaynaklarıdır (Akbaş ve ark., 2008). Hanehalkı tüketim harcamaları hanehalklarının hayat standartları ile ilgili önemli bilgiler sunmakta, hanehalklarının refah seviyelerinin yükseltilmesi için doğru politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunmakta ve hanehalklarının çeşitli zamanlardaki refah seviyeleri ile ilgili karşılaştırmalara olanak tanımaktadır (Sigeze, 2012). Ayrıca bu tür çalışmalar hanehalklarının çeşitli harcamalara yönelik tercih durumları hakkında bilgi vermekte ve hanehalklarının gelecekteki harcama taleplerinin tahmin edilmesine olanak sağlamaktadır (Fisunoğlu ve Şengül, 2011). Kısaca, tüketim harcamalarının analizleri tüketimde rol alan hanehalklarının refahıyla ilgili durumları, üretimde rol olan firma ve işletmelerin üretim ve hizmetleriyle ilgili kararları ve yönetimde rol alan devletin de uygulayacağı politikaların etkinliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Nişancı, 1998; Aktaş, 2008; Alakır, 2010).

Hanehalkı tüketim harcamaları çalışmalarında, gelirden yaşanan değişimin herhangi bir harcama grubu talebi üzerindeki etkisi ile bu harcama grubunun bütçe payı ve hanehalkının sahip olduğu demografik özelliklerin dikkate alınarak analiz edilmesi, o harcama grubuna harcamada bulunan farklı demografik yapıdaki hanehalklarının özelliklerinin ortaya çıkarılması açısından önem taşımaktadır (Aykaç, 2018). Ülkeler oluşturmuş oldukları sosyal programların yeterliliği ve uygulanabilir amaçlar içermesi bakımından tüketim harcamalarının hem gelire hem de sosyodemografik faktörlere göre zaman içerisinde nasıl değiştiği yönündeki göstergelere ihtiyaç duymaktadırlar (Sigeze, 2012).

Gelir ile tüketim harcamaları arasındaki ilişki diğer bir ifadeyle hanehalklarının toplam harcaması ile çeşitli harcama grupları arasındaki ilişki yani Engel teorisi, ülkelerin gelir dağılımı ile ilgili politikalarının belirlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir (Akbaş, 2005; Akbaş ve Bilgiç, 2011). Bir ekonomide hem tüketim hem de tasarruf ile ilgili kararların değerlendirilmesinde gelir dağılımının yüzdelerli gruplarının bilinmesi önemli bir unsurdur (Pehlivan 2006; Kiren Gürler ve ark., 2018). Hanehalklarının harcama miktarları ve bileşimleri ise hanehalklarının içinde buldukları yüzdelerli gelir gruplarından etkilenmektedir (Kiren Gürler ve ark., 2018). Gelir dağılımı ihtiyaçlara yön verirken, aynı zamanda hanehalklarının toplam harcamasının çeşitli harcama gruplarına göre dağılımı üzerinde de etkisi vardır (Tari ve Pehlivanoğlu, 2007; Arman, 2013; Yılmaz, 2014; Yılmaz ve Akbaş, 2016; Kiren Gürler ve ark., 2018). Küreselleşmenin gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler üzerinde yarattığı en büyük sorunların başında gelen gelir dağılımındaki dengesizlik ve yoksulluk, hanehalklarının tüketim yapılarıyla ilgilidir. Dolayısıyla, gelir dengesizliğini düzeltmeye, yoksulluğu azaltmaya yönelik politikaların oluşturulmasında desteklenecek grubun belirlenmesinde tüketim harcamaları çalışmaları önemli kaynaklardır (Sigeze, 2012). Gelirin adaletsiz bir şekilde dağıldığı ve yoksulluğun görüldüğü ülkelerde tüketim harcamaları ile ilgili talep çalışmaları önem arz etmektedir (Fisunoğlu ve Şengül, 2011).

Tüketici tercihlerinin çok çeşitli olması, nicel ve nitel yönden çok farklı olması, modern dünyadaki kültürel, ekonomik ve politik değişimlerden etkileniyor olması ve zaman içinde karmaşık olarak değişiyor olması tüketiciye yönelik araştırmaların önemini arttırmaktadır (Ekinci, 1996).

Bu çalışmanın temel amacı, hanehalklarının toplam tüketim harcamaları ile, harcama tutar ve dağılımlarını ortaya koymaktır. Bu problem çerçevesinde, hanehalklarının ekonomik ve demografik özellikleri de dikkate alınarak, toplam tüketim harcamalarının yanı sıra harcama gruplarının genel talep parametreleri ile gelir esneklikleri hesaplanmıştır. Ayrıca, %20'lik gelir grupları ayrımı esas alınarak, hanehalklarının sosyoekonomik özellikleri ile harcama tutar ve dağılımlarını ortaya konması hedeflenmiştir. Araştırmanın cevap aradığı başlıca sorular şunlardır: (i) Türkiye'de hanehalkı harcama yapısında hangi ürünler ağırlıklı bir konumdadır? (ii) Tüketici harcamalarını oluşturan ürünlerde esneklik değerleri hesaplanarak, karar alıcılar bu verilerden nasıl yararlanabilir? (iii) Gelir dağılımı eşitsizliği ve tüketim harcamaları eşitsizliği söz konusu mudur? Bu durumun, refah açısından etkisi olabilir mi?

Araştırmada elde edilen sonuçlardan, çeşitli kamu ve özel sektör kuruluşlarında görev alan yönetici ve politikacılar, planlama, strateji ve politika analizlerinde yararlanabilecektir.

2. MATERYAL ve YÖNTEM

Materyal

Çalışmanın ana materyalini, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2015-2016-2017 yıllarında yapılmış olan Hanehalkı Bütçe Araştırması (HBA) mikro veri seti oluşturmaktadır (TÜİK, 2015; TÜİK, 2016; TÜİK, 2017). Hanehalkı Bütçe Araştırması, gelişen ve sürekli değişen bir sosyoekonomik yapı içinde bulunan ülkemizde, bireylerin ve bunların oluşturduğu hanehalkının tüketim harcamalarını, gelir düzeylerini, sosyoekonomik kesimler ve bölgelere göre ortaya çıkaran çalışmalardır (TÜİK, 2021). Bu veri seti fert, hane ve tüketim anketlerinden oluşmaktadır ve bu anketler bülten numaraları dikkate alınarak birleştirilmiştir.

Çalışmada veriler hanehalklarının yıllık kullanılabilir gelir düzeylerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanmış ve hanehalkları %20'lik gelir grupları ayrımı itibariyle beş eşit parçaya ayrılmıştır. Hanehalklarının sosyoekonomik özellikleri ile harcama grupları tutar ve payları bu gelir grupları ayrımı itibariyle analiz edilmiştir. Çalışmada tanımlayıcı istatistikler, pozitif tüketim oranları ve ekonometrik analizler genel veri seti kapsamında değerlendirilmiştir. Ekonometrik analizlerde kullanabilmek için veriler bütçeye oranlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Çalışmanın şekillenmesinde konuyla ilgili makale ve tezlerden, rapor ve istatistiki göstergelerden yararlanılmıştır.

Yöntem

Çalışmada hanehalklarının toplam tüketim harcama modeli bağımsız değişkenin yıllık kullanılabilir gelirin doğal logaritması ve bağımlı değişkenin ise toplam harcamanın doğal logaritması arasındaki ilişkinin dikkate alındığı Çift Logaritmik Fonksiyon yöntemi ile hesaplanmıştır. Bu yöntem sabit bir esnekliğe sahip olmasından dolayı kullanımı en sık ve en kolay olan fonksiyon tipidir (Oflaz, 2007). Türkiye'de hanehalkı tüketim harcamaları ile ilgili yapılmış olan bazı çalışmalar incelendiğinde bu yöntemin genellikle kullanıldığı görülmektedir (Kasnakoğlu, 1991; Selim, 2001; Ergenç, 2011; Altunç ve ark., 2016; Selim ve Kaya, 2019). Modelin açık formu eşitlik 1'deki gibidir.

$$\begin{aligned}
 LNHARC = & \beta_0 + \beta_1 LNYILKULGEL + \beta_2 CINSIYET + \beta_3 LNYAS + \beta_4 SAGLIK_{SIGORTA} \\
 & + \beta_5 BITIRILEN_{OKUL_2} + \beta_6 BITIRILEN_{OKUL_3} + \beta_7 MEDENI_{DURUM} \\
 & + \beta_8 CALISMA_{DURUM} + \beta_9 KONUT_{TIP} + \beta_{10} MULKIYET \\
 & + \beta_{11} ALISVERISE_{ULASABILME_{DURUMU}} \\
 & + \beta_{12} TUTUNVETUTUNMAMULLER_{KULLANMA_{DURUMU}} \\
 & + \beta_{13} ALKOL_{KULLANMA_{DURUMU}} + \beta_{14} EVDISIGIDA_{TUKETIM_{ALISKANLIGI}} \\
 & + \beta_{15} OZEL_{SIGORTA_{SAHIBIOLMA}} + \beta_{16} KREDI_{KARTI_{KULLANMA_{DURUMU}} \\
 & + \beta_{17} INTERNET_{ALISVERIS_SIKLIK} + \beta_{18} TASARRUF + \beta_{19} HHB \\
 & + e_i
 \end{aligned} \tag{1}$$

Burada, toplam tüketim harcama esnekliği eşitlik 1'den doğrudan elde edilmiş olan yıllık kullanılabilir gelir bağımsız değişkeninin katsayısıdır o da β_1 'e eşittir.

Eşitlik 1 veri setinin büyük olması ve yatay kesit verilerinde değişen varyansın problem teşkil etme durumu varsayılarak Stata programında robust standart hatalar yöntemiyle hesaplanmıştır. Böylelikle sabit standart hatalar elde edilmiştir (Kaya, 2015).

Çalışmada toplam tüketim harcamaları 12 adet alt gruba bölünmüştür ve böylelikle bazı harcama gruplarında sıfır harcamalı veya tüketimli gözlemlere rastlanmıştır. Bu durumda yapılacak olan talep analizlerinde bağımlı değişkendeki sıfır harcamalı gözlemler dikkate alınıp model tahmin edildiğinde katsayı tahminleri sapmalı olacaktır. Bağımlı değişkendeki sıfır harcamalı gözlemler veri setinden çıkarılıp model tahmin edildiğinde ise elde edilen sonuçlar tutarsız olacaktır. Bu duruma “örnek seçim sapması” adı verilmektedir (Fisunoğlu ve Şengül, 2011).

Çalışmada, sıfır harcamalı gözlemlerden dolayı yanlış ve tutarsız tahminlere başka bir deyişle örnek seçim sapmasına neden olmamak için Heckman (1979) tarafından geliştirilen iki aşamalı talep modeli kullanılmıştır. Bu yöntemin birinci aşamasında kesikli yani iki değerli bir ifadeden bahseden probit regresyon modeli ile Ters Mill's Oranı hesaplanmakta ve modellerde örnek seçim sapması olup olmadığı kontrol edilmektedir. İkinci aşamada ise ilk aşamada probit regresyon modelinden tahmin edilen Ters Mill's Oranı tahmin edilecek harcama modeline bir araç değişken olarak girmektedir (Heckman, 1979; Fisunoğlu ve Şengül, 2011).

Heckman yönteminin birinci aşamasını oluşturan probit regresyon modelinin kapalı formu eşitlik 2'deki gibi gösterilebilir (Fisunoğlu ve Şengül, 2011).

$$Y_k = f(X\beta, \lambda)$$

İlgili eşitlikle Y_k ; bağımlı değişkeni (hanehalkları harcama grubuna harcama yapıyorsa $Y_k=1$, aksi durumda $Y_k=0$ 'dır), X ; bağımsız değişkenler vektörünü (ekonomik ve demografik değişkenleri), β ; bilinmeyen parametreleri ve λ ise; Ters Mill's Oranını göstermektedir.

Çalışmada probit regresyon modeli ile ilgili analizler her bir harcama grubu için tek tek yapılmış ve böylelikle her bir harcama grubu için Ters Mill's Oranları (pozitif tüketim oranları çok yüksek olduğu için gıda ve konut harcamaları hariç) hesaplanmıştır. Probit regresyon modelleri yine Stata programında robust standart hatalar yöntemi ile tahmin edilmiştir.

Ters Mill's Oranı k'inci harcama grubuna harcamada bulunan hanehalkları için eşitlik 2.1'den; k'inci harcama grubuna harcamada bulunmayan hanehalkları için eşitlik 2.2'den yararlanılarak hesaplanmaktadır (Greene, 2007; Fisunoğlu ve Şengül, 2011).

$$\lambda = \frac{\phi(X\beta)}{\Phi(X\beta)} \tag{2.1}$$

$$\lambda = \frac{\phi(X\beta)}{[1 - \Phi(X\beta)]} \tag{2.2}$$

Burada λ ; Ters Mill's Oranını (bağımlı değişkendir gözlemlerin yanlı olarak tahmin edilmesini engellemek için modele koyulmakta ve hanehalkının k'ncü harcama grubuna harcamada bulunma olasılığı bilgisini göstermektedir), ϕ ; yoğunluk fonksiyonunu, Φ ; birikimli dağılım fonksiyonunu göstermektedir.

Birinci aşamada hesaplanan Ters Mill's Oranı araç değişken olarak iki aşamada Working-Leser Modeli ile belirlenmiş talep modeline dahil edilmiştir. Böylelikle söz konusu harcama grubuna harcamada bulunan hanehalkları ile bulunmayan hanehalkları birlikte talep sistem modeline dahil edilerek sapmasız sonuçlar elde edilebilmektedir (Hatırlı vd., 2007). Çalışmanın ikinci aşamasında kullanılan Working-Leser Modeli'nin açık formu eşitlik 3'deki gibidir. Ayrıca Working-Leser Modeli, bağımsız değişken olan toplam harcamanın doğal logaritması ile bağımlı değişken olan herhangi bir harcama grubunun toplam harcama içerisindeki payı arasındaki ilişkiden bahseder. Modeli geliştiren Working (1943), harcama modelleri arasında en çok açıklama gücüne sahip olduğunu belirten ise Leser (1963)'dir (Aykaç, 2018).

$$\begin{aligned}
 W_k = & \beta_0 + \beta_1 LN HARC + \beta_2 CINSIYET + \beta_3 LNYAS + \beta_4 SAGLIK SIGORTA \\
 & + \beta_5 BITIRILEN OKUL_2 + \beta_6 BITIRILEN OKUL_3 + \beta_7 MEDENI DURUM \\
 & + \beta_8 CALISMA DURUM + \beta_9 KONUT TIP + \beta_{10} MULKIYET \\
 & + \beta_{11} ALISVERISE ULASABILME DURUMU \\
 & + \beta_{12} TUTUN VETUTUN MAMULLERI KULLANMA DURUMU \\
 & + \beta_{13} ALKOL KULLANMA DURUMU + \beta_{14} EVDISIGIDA TUKETIM ALISKANLIGI \\
 & + \beta_{15} OZEL SIGORTA SAHIBI OLMA + \beta_{16} KREDI KARTI KULLANMA DURUMU \\
 & + \beta_{17} INTERNET ALISVERISI SIKLIK + \beta_{18} TASARRUF + \beta_{19} HHH \\
 & + \lambda TMO_k + e_k
 \end{aligned} \tag{3}$$

Çalışmada (3) numaralı eşitlik Görünürde İlişkiz Regresyon (SUR) yöntemiyle tahmin edilmiştir. Bu yöntem Zellner (1962) tarafından sistem eşitliklerin çözümünde kullanılması için önerilmiştir. Bu yöntemde göre eşitliklerin her biri ayrı ayrı tahmin edilmekte ve elde edilen artıklar Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (GEKK) yöntemiyle yapılan tahminlerde varyans-kovaryans matrisinin tahmin edilmesinde kullanılmaktadır (Şengül, 2001).

Working-Leser Modeli'nden elde edilen k'ncü harcama grubuna yapılan harcamanın toplam harcama esnekliği ($\varepsilon_{y,k}$) eşitlik 4'deki gibidir (Izan ve Clements, 1979; Dudek, 2011; Aykaç, 2018).

$$\varepsilon_{y,k} = 1 + \left(\frac{\beta_1}{W_{i,k}} \right) \tag{4}$$

Burada, $\bar{W}_{i,k}$; k harcama grubuna yapılan harcamanın toplam harcamalar içerisindeki payının ortalamasını göstermektedir.

Tüm harcama gruplarının gelir esneklikleri, eşitlik 1'den toplam tüketim harcama modelinden yani Çift Logaritmik Fonksiyon yönteminden elde edilen β_1 katsayısı ile eşitlik 4'den harcama grupları modellerinden yani Working-Leser Modeli yönteminden elde edilen harcama esneklik değerlerinin ($\varepsilon_{y,k}$) çarpımı sonucu elde edilmiştir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Hanehalklarının Sosyoekonomik Özellikleri

Çalışmada 2015-2016-2017 yıllarında haneden sorumlu fertlerin ortalama yaşı sırasıyla 50.3-50.5-50.8 olup, hanehalklarının ortalama fert sayısı ise sırasıyla 3.56-3.52-3.47 kişidir. Haneden sorumlu fertlerin 2015-2016-2017 yıllarında sırasıyla %86.0-%86.7-%85.4'ü erkek, sırasıyla %95.5-%95.2-%95.6'ı sağlık sigortasına sahip olan, sırasıyla %57.2-%54.7-%54.2'i bir okul bitirmeyen veya ilköğretim bitiren, sırasıyla %83.2-%82.9-%82.4'ü evli ve sırasıyla %66.6-%66.9-%66.6'ı ise bir işte çalışan fertlerden oluşmaktadır. Hanehalklarının 2015-2016-2017 yıllarında sırasıyla %63.2-%63.2-%61.7'i ev sahibi olan, sırasıyla %53.8-%54.8-55.9'u apartman vd. konut tipinde oturan, sırasıyla %48.0-%50.6-%47.7'i günlük alışveriş hizmetlerine kolay bir şekilde ulaşan, sırasıyla %52.0-%53.0-%52.0'ı tütün mamulleri kullanan, sırasıyla %4.8-%5.9-%5.5'i alkollü içecek kullanan, sırasıyla %23.3-%28.2-%29.7'i öğlen ve akşam yemeklerini dışarıda yiyen, sırasıyla %8.5-%9.5-%11.6'ı özel yaşam sigortası olan, sırasıyla %49.0-%50.3-%50.0'ı kredi kartı kullanan, sırasıyla %5.2-7.5-8.7'i internette alışveriş yapma alışkanlığı olan ve sırasıyla %21.8-%25.2-%26.4'ü bir tasarrufta bulunan hane özelliklerini göstermektedir.

Alt gelir grubundan (birinci %20) üst gelir grubuna (beşinci %20) arttıkça, 2015-2016-2017 yıllarının tamamında haneden sorumlu fertlerin sağlık sigortalı olma durumu, yükseköğretim ve üstü bitirme durumu, evli olma durumu (2015 yılı hariç) ve bir işte çalışıyor olma durumu gibi özellikleri artış göstermektedir. Ayrıca alt gelir grubundan (birinci %20) üst gelir grubuna (beşinci %20) artarken, 2015-2016-2017 yıllarının tamamında hanehalkının bir eve sahip olma durumu, apartman vd. konut tipinde ikamet etme durumu, günlük alışveriş hizmetlerine çok kolay bir şekilde ulaşabilme durumu, alkollü içecek kullanma durumu, öğlen veya akşam yemeklerini dışarıda yeme alışkanlığı durumu, özel yaşam sigortasına sahip olma durumu, kredi kartı kullanma durumu, internette alışveriş yapma alışkanlığı olma durumu ve tasarrufta bulunma durumu gibi özellikleri artmaktadır.

(2.2)

Tüketim Harcamaları Tutar ve Dağılımları-Ekonometrik Göstergeler

Hanehalkları genel olarak, toplam tüketim harcamalarına 2015 yılında ortalama 2879.25 TL'lik, 2016 yılında ortalama 3182.52 TL'lik ve 2017 yılında ise ortalama 3554.77 TL'lik bir tutar ayırmıştır. Hanehalkları toplam tüketim harcamalarından en çok payı 2015-2016-2017 yıllarının tamamında “Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar”, “Gıda ve Alkolsüz İçecekler” ve “Ulaştırma” harcama gruplarına ayırırken; en az payı “Sağlık”, “Kültür ve Eğlence” ve “Eğitim” harcama gruplarına ayırmıştır (Çizelge 1; Çizelge 2; Çizelge 3).

2015-2016-2017 yıllarının tamamında toplam tüketim harcamaları içerisinde en çok pay ayrılan harcama grupları tüm gelir gruplarındaki hanehalkları için gıda-konut-ulaştırma harcamaları olarak bulunmuştur. Üç yılın tamamında birinci gelir grubundaki hanehalkları toplam tüketim harcamalarından en çok payı “Gıda ve Alkolsüz İçecekler”; ikinci ve üçüncü gelir gruplarındaki hanehalkları “Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar”; dördüncü (2015 yılı hariç) ve beşinci gelir gruplarındaki hanehalkları ise “Ulaştırma” harcama gruplarına ayırmıştır. Üç yılın tamamında en az pay ayrılan harcama grupları ise birinci, ikinci ve 2015 yılı hariç üçüncü gelir gruplarındaki hanehalkları için “Eğitim”; dördüncü ve beşinci gelir gruplarındaki hanehalkları için ise “Sağlık” harcamaları olmuştur (Çizelge 1; Çizelge 2; Çizelge 3).

2015-2016-2017 yıllarında birinci %20'lik gelir grubundaki hanehalkları toplam yıllık kullanılabilir gelirin sırasıyla %5.7-%6.2-%6.2'ini alırken; beşinci gelir grubundaki hanehalkları ise sırasıyla %46.1-%43.0-%43.9'unu almaktadır. Gelir dağılımındaki bu eşitsizlik gelir gruplarına göre toplam tüketim harcamalarında da görülmüştür. Buna göre 2015-2016-2017 yıllarında birinci %20'lik gelir grubundaki hanehalkları toplam tüketim harcamalarının sırasıyla %8.03-%8.54-%8.54'ünü yaparken; beşinci %20'lik gelir grubundaki hanehalkları ise sırasıyla %39.01-%36.08-%37.29'unu yapmaktadır (Çizelge 1; Çizelge 2; Çizelge 3).

Ayrıca gelir seviyesi düşük gelir grubundan (birinci %20) yüksek gelir grubuna (beşinci %20) artarken, yani gelir grupları arttıkça, üç yılın tamamında genellikle “Gıda ve Alkolsüz İçecekler”, “Alkollü İçecekler, Sigara, Tütün Mamulleri” ve “Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar” harcama gruplarının toplam tüketim harcamaları içerisindeki payı azalırken; “Ulaştırma”, “Kültür ve Eğlence”, “Otel, Lokanta, Pastane” ve 2015 yılı hariç “Çeşitli ve Mal ve Hizmetler” harcama gruplarının payı artmıştır. Böylelikle incelenen hanehalklarında gelir artışı ile zorunlu ihtiyaç niteliğindeki harcamalardan lüks nitelikteki harcamalara doğru bir yönelim olmuştur. Fakat bu lüks nitelikteki harcamaların payı en yüksek gelir grubundaki (beşinci %20) hanehalklarında bile “Ulaştırma” harcamaları hariç oldukça düşük düzeydedir (Çizelge 1; Çizelge 2; Çizelge 3).

Çalışmada 2015-2016-2017 yıllarında hanehalklarına ait genel ve harcama grubu modellerinde kullanılan tanımlayıcı istatistikler çizelge 4'de, toplam tüketim harcama modeli çizelge 5'te ve harcama grupları modeli çizelge 6, çizelge 7 ve çizelge 8'de sunulmuştur. Çalışmada toplam tüketim harcama modeli ve harcama grupları modellerinin tamamı $p < 0.01$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Çizelge 5; Çizelge 6; Çizelge 7; Çizelge 8). Ayrıca incelenen modellerde belirleme katsayıları (R^2) genel toplam tüketim harcama modelinde 2015-2016-2017 yılları için sırasıyla 0.62-0.62-0.59 olarak bulunmuştur (Çizelge 5). Harcama grubu modellerinde ise belirleme katsayıları (R^2) 2015 yılı için 0.01 ile 0.47 arasında, 2016 yılı için 0.02 ile 0.46 arasında ve 2017 yılı için ise 0.01 ile 0.45 arasında bulunmuştur (Çizelge 6; Çizelge 7; Çizelge 8). Harcama grubu modellerinde belirleme katsayılarının (R^2) düşük çıkmasının nedenleri gerek Heckman iki aşamalı talep modelinin ve gerekse yatay kesit verilerinin kullanılması sayılabilir. Bağımlı değişkende sıfır harcamalı gözlemlerin yüksek oranda olmasından dolayı analizlerde belirleme katsayılarının (R^2) düşük çıkması olası bir durumdur (Kmenta, 1986; Akbay ve ark., 2008; Demir, 2011; Demir ve Armağan, 2013). Ayrıca çalışmada Ters Mill's Oranı harcama gruplarının çoğunda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Çizelge 6; Çizelge 7; Çizelge 8). Önceki yapılan çalışmalar bu değişkenin modele eklenmesinin model sonuçlarını önemli ölçüde iyileştirdiğini göstermiştir (Akbay ve Boz, 2001; Akbay ve ark., 2008).

Çizelge 1. Gelir Gruplarına Göre Tüketim Harcamaları Tutar ve Dağılımları, 2015**Table 1.** Amount and Distribution of Consumption Expenditures by Income Groups, 2015

Harcama Grupları		Gelir Grupları					Genel (n=11491)
		1.%20 (n=5090)	2.%20 (n=2643)	3.%20 (n=1875)	4.%20 (n=1281)	5.%20 (n=602)	
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	TL	491.77 (365.47)	637.73 (418.61)	723.17 (445.34)	900.96 (2670.04)	938.37 (683.67)	632.11 (986.66)
	Yüzde	%29.6	%23.5	%21.0	%18.8	%11.6	%22.0
Alkollü İçecekler, Sigara, Tütün Mamulleri	TL	78.72 (130.96)	126.88 (164.33)	152.93 (194.63)	169.54 (218.09)	189.07 (257.04)	117.81 (173.78)
	Yüzde	%4.7	%4.7	%4.4	%3.5	%2.3	%4.1
Giyim ve Ayakkabı	TL	76.08 (134.03)	141.96 (323.95)	179.86 (231.12)	275.18 (449.39)	446.99 (606.85)	149.79 (302.50)
	Yüzde	%4.6	%5.2	%5.2	%5.7	%5.5	%5.2
Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar	TL	480.91 (280.25)	691.34 (333.17)	855.98 (407.48)	1039.97 (534.35)	1741.24 (1524.28)	718.86 (579.06)
	Yüzde	%29.0	%25.4	%24.9	%21.7	%21.6	%25.0
Mobilya, Ev Aletleri ve Bakım Hizmetleri	TL	105.00 (200.51)	169.70 (279.37)	222.26 (299.59)	313.35 (515.42)	503.79 (620.29)	183.14 (332.24)
	Yüzde	%6.3	%6.2	%6.5	%6.5	%6.2	%6.4
Sağlık	TL	32.89 (113.55)	47.62 (121.39)	72.94 (227.36)	105.56 (388.56)	166.35 (370.52)	57.91 (206.73)
	Yüzde	%2.0	%1.8	%2.1	%2.2	%2.1	%2.0
Ulaştırma	TL	177.21 (427.85)	445.50 (802.32)	624.56 (1006.97)	959.87 (1727.63)	1945.96 (3457.03)	491.83 (1238.75)
	Yüzde	%10.7	%16.4	%18.1	%20.0	%24.1	%17.1
Haberleşme	TL	64.10 (111.02)	125.95 (187.94)	160.26 (217.27)	210.92 (271.40)	324.19 (455.80)	124.01 (212.36)
	Yüzde	%3.9	%4.6	%4.7	%4.4	%4.0	%4.3
Kültür ve Eğlence	TL	19.85 (90.95)	44.62 (153.47)	57.90 (171.25)	126.07 (377.17)	296.32 (562.20)	58.08 (224.55)
	Yüzde	%1.2	%1.6	%1.7	%2.6	%3.7	%2.0
Eğitim	TL	10.13 (45.09)	31.63 (107.32)	61.23 (178.66)	139.11 (409.48)	494.27 (1001.94)	63.16 (302.98)
	Yüzde	%0.6	%1.2	%1.8	%2.9	%6.1	%2.2
Otel, Lokanta, Pastane	TL	70.79 (139.46)	149.66 (169.76)	203.90 (253.16)	310.89 (352.74)	583.11 (625.17)	164.26 (275.25)
	Yüzde	%4.3	%5.5	%5.9	%6.5	%7.2	%5.7
Çeşitli Mal ve Hizmetler	TL	52.78 (211.01)	106.49 (482.24)	128.62 (261.13)	237.51 (851.94)	438.42 (1109.52)	118.30 (488.33)
	Yüzde	%3.2	%3.9	%3.7	%5.0	%5.4	%4.1
Toplam Harcama	TL	1660.23 (1011.44)	2719.07 (1498.24)	3443.61 (1498.72)	4788.93 (3979.14)	8068.07 (5800.22)	2879.25 (2718.93)
	Yüzde	%100	%100	%100	%100	%100	%100
Toplam Harcamadaki Payı		%8.03	%13.15	%16.65	%23.16	%39.01	
Yıllık Kullanılabilir Gelir	TL	17432.44 (5895.980)	32755.48 (3467.487)	46177.61 (4372.019)	67573.12 (8848.670)	140111.66 (94886.373)	37663.85 (36732.283)
	Yüzde	%5.7	%10.8	%15.2	%22.2	%46.1	%100

(Parantez içindeki rakamlar standart sapmaları göstermektedir.)

Çizelge 2. Gelir Gruplarına Göre Tüketim Harcamaları Tutar ve Dağılımları, 2016
Table 2. Amount and Distribution of Consumption Expenditures by Income Groups, 2016

Harcama Grupları		Gelir Grupları					Genel (n=12096)
		1.%20 (n=5258)	2.%20 (n=2792)	3.%20 (n=1964)	4.%20 (n=1364)	5.%20 (n=718)	
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	TL	536.56 (382.52)	686.14 (417.42)	779.04 (465.32)	870.38 (606.61)	1005.31 (589.58)	675.92 (471.08)
	Yüzde	%28.8	%23.2	%20.3	%16.4	%12.8	%21.2
Alkollü İçecekler, Sigara, Tütün Mamulleri	TL	97.74 (152.01)	154.70 (207.06)	182.24 (227.60)	199.42 (250.21)	198.93 (286.96)	142.08 (204.93)
	Yüzde	%5.2	%5.2	%4.8	%3.8	%2.5	%4.5
Giyim ve Ayakkabı	TL	87.72 (151.23)	157.22 (243.19)	197.65 (267.10)	300.72 (405.50)	440.05 (551.31)	166.54 (284.72)
	Yüzde	%4.7	%5.3	%5.2	%5.7	%5.6	%5.2
Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar	TL	534.97 (294.69)	759.49 (361.20)	928.86 (464.79)	1127.95 (641.93)	1664.64 (1277.44)	784.67 (579.63)
	Yüzde	%28.7	%25.7	%24.2	%21.2	%21.1	%24.7
Mobilya, Ev Aletleri ve Bakım Hizmetleri	TL	111.99 (216.54)	185.64 (274.35)	249.13 (395.35)	357.48 (512.84)	539.35 (792.07)	204.30 (378.64)
	Yüzde	%6.0	%6.3	%6.5	%6.7	%6.8	%6.4
Sağlık	TL	38.42 (142.79)	52.53 (132.19)	69.31 (183.93)	104.02 (275.34)	192.03 (488.59)	63.21 (206.28)
	Yüzde	%2.1	%1.8	%1.8	%2.0	%2.4	%2.0
Ulaştırma	TL	209.85 (532.11)	468.08 (869.34)	715.62 (1285.33)	1223.70 (1932.06)	1727.80 (3196.59)	556.00 (1334.84)
	Yüzde	%11.3	%15.8	%18.7	%23.1	%21.9	%17.5
Haberleşme	TL	69.27 (124.06)	140.38 (244.06)	176.57 (251.76)	245.99 (353.09)	306.43 (437.18)	137.11 (247.78)
	Yüzde	%3.7	%4.7	%4.6	%4.6	%3.9	%4.3
Kültür ve Eğlence	TL	22.25 (98.67)	41.77 (115.40)	78.25 (378.43)	127.33 (501.29)	269.35 (473.10)	62.37 (275.67)
	Yüzde	%1.2	%1.4	%2.0	%2.4	%3.4	%2.0
Eğitim	TL	12.42 (89.89)	35.44 (449.96)	62.51 (216.85)	150.08 (376.09)	495.88 (927.63)	70.08 (310.65)
	Yüzde	%0.7	%1.2	%1.6	%2.8	%6.3	%2.2
Otel, Lokanta, Pastane	TL	81.37 (157.87)	156.08 (170.57)	232.32 (227.69)	357.87 (370.02)	605.36 (663.74)	185.40 (294.27)
	Yüzde	%4.4	%5.3	%6.1	%6.7	%7.7	%5.8
Çeşitli Mal ve Hizmetler	TL	62.15 (226.93)	120.10 (499.39)	159.04 (521.98)	243.71 (497.84)	434.30 (850.34)	133.82 (451.72)
	Yüzde	%3.3	%4.1	%4.2	%4.6	%5.5	%4.2
Toplam Harcama	TL	1864.68 (1161.49)	2957.57 (1504.79)	3830.52 (1954.34)	5308.66 (2736.87)	7879.43 (4981.42)	3181.52 (2588.08)
	Yüzde	%100	%100	%100	%100	%100	%100
Toplam Harcamadaki Payı	TL	8.54 (6490.595)	13.54 (4040.820)	17.54 (5046.954)	24.31 (8844.106)	36.08 (67058.372)	6.08 (34944.248)
	Yüzde	%6.2	%11.4	%16.1	%23.3	%43.0	%100

(Parantez içindeki rakamlar standart sapmaları göstermektedir.)

Çizelge 3. Gelir Gruplarına Göre Tüketim Harcamaları Tutar ve Dağılımları, 2017
Table 3. Amount and Distribution of Consumption Expenditures by Income Groups, 2017

Harcama Grupları		Gelir Grupları					Genel (n=12166)
		1.%20 (n=5239)	2.%20 (n=2818)	3.%20 (n=1998)	4.%20 (n=1405)	5.%20 (n=766)	
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	TL	601.07 (441.13)	792.79 (546.00)	872.59 (556.84)	996.71 (672.51)	1171.15 (860.74)	768.84 (572.95)
	Yüzde	%28.7	%23.9	%20.6	%17.4	%12.8	%21.6
Alkollü İçecekler, Sigara, Tütün Mamulleri	TL	113.20 (218.48)	164.94 (225.33)	196.72 (252.16)	235.98 (291.86)	237.70 (321.98)	160.30 (246.53)
	Yüzde	%5.4	%5.0	%4.6	%4.1	%2.6	%4.5
Giyim ve Ayakkabı	TL	93.76 (176.28)	163.53 (320.62)	219.54 (319.65)	316.08 (408.76)	468.60 (581.09)	178.01 (321.41)
	Yüzde	%4.5	%4.9	%5.2	%5.5	%5.1	%5.0
Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar	TL	593.85 (316.81)	847.49 (439.02)	997.41 (491.68)	1205.09 (639.55)	1773.51 (1128.81)	857.92 (585.15)
	Yüzde	%28.4	%25.5	%23.6	%21.1	%19.4	%24.1
Mobilya, Ev Aletleri ve Bakım Hizmetleri	TL	122.56 (225.33)	218.38 (378.62)	275.58 (392.69)	379.82 (535.78)	620.88 (1037.89)	228.51 (439.02)
	Yüzde	%5.9	%6.6	%6.5	%6.6	%6.8	%6.4
Sağlık	TL	45.56 (110.99)	70.77 (174.27)	91.24 (208.94)	124.49 (279.63)	215.82 (481.66)	77.90 (209.33)
	Yüzde	%2.2	%2.1	%2.2	%2.2	%2.4	%2.2
Ulaştırma	TL	237.25 (586.99)	528.52 (1027.89)	790.55 (1319.37)	1273.83 (2180.36)	2322.74 (3761.16)	636.32 (1527.89)
	Yüzde	%11.3	%15.9	%18.7	%22.3	%25.4	%17.9
Haberleşme	TL	76.32 (135.10)	142.87 (225.84)	185.60 (263.01)	240.77 (352.08)	331.57 (495.62)	143.48 (254.85)
	Yüzde	%3.6	%4.3	%4.4	%4.2	%3.6	%4.0
Kültür ve Eğlence	TL	26.90 (108.03)	53.20 (155.32)	86.90 (375.11)	129.24 (289.08)	297.91 (541.75)	70.39 (254.35)
	Yüzde	%1.3	%1.6	%2.1	%2.3	%3.3	%2.0
Eğitim	TL	15.02 (109.74)	41.58 (166.68)	77.74 (282.11)	157.36 (426.14)	553.26 (1092.53)	79.15 (361.48)
	Yüzde	%0.7	%1.3	%1.8	%2.8	%6.1	%2.2
Otel, Lokanta, Pastane	TL	90.95 (160.89)	173.14 (190.46)	256.86 (328.69)	373.79 (334.68)	664.96 (668.32)	203.21 (312.95)
	Yüzde	%4.3	%5.2	%6.1	%6.5	%7.3	%5.7
Çeşitli Mal ve Hizmetler	TL	76.22 (605.68)	120.70 (311.73)	182.46 (730.13)	281.32 (820.10)	473.94 (1039.34)	150.74 (647.30)
	Yüzde	%3.6	%3.6	%4.3	%4.9	%5.2	%4.2
Toplam Harcama	TL	2092.66 (1439.48)	3317.92 (1685.76)	4233.18 (2140.08)	5714.49 (3084.60)	9132.33 (5844.40)	3554.77 (2955.15)
	Yüzde	%100	%100	%100	%100	%100	%100
Toplam Harcamadaki Payı	TL	22646.94 (7238.066)	41067.33 (4492.047)	57905.45 (5484.477)	82373.36 (9628.204)	159771.94 (117631.283)	47559.07 (44834.588)
	Yüzde	%6.2	%11.3	%15.9	%22.6	%43.9	

(Parantez içindeki rakamlar standart sapmaları göstermektedir.)

Çizelge 4. Modellerde Kullanılan Tanımlayıcı İstatistikler
Table 4. Descriptive Statistics Used in Models

Değişken Adı	Değişken Tanımı	Ortalama ve Standart Sapma		
		Yıllar		
		2015	2016	2017
CINSIYET	1=Erkek 0=Kadın	0.8605 (0.3465)	0.8667 (0.3400)	0.8542 (0.3529)
LNYSAS		3.874 (0.299)	3.877 (0.303)	3.884 (0.301)
SAGLIK_SIGORTA	1=Var 0=Yok	0.9552 (0.2069)	0.9523 (0.2131)	0.9563 (0.2045)
BITIRILEN_OKUL_1 ^(*)	1=Bir okul bitirmede ve İlkokul 0=Diğer	0.5724 (0.4948)	0.5473 (0.4978)	0.5421 (0.4982)
BITIRILEN_OKUL_2	1=Ortaokul ve Lise 0=Diğer	0.2845 (0.4512)	0.2938 (0.4555)	0.3055 (0.4606)
BITIRILEN_OKUL_3	1=Yüksekokul ve üstü 0=Diğer	0.1432 (0.3502)	0.1589 (0.3656)	0.1524 (0.3594)
MEDENI_DURUM	1=Evli 0=Evli değil	0.8320 (0.3739)	0.8289 (0.3766)	0.8244 (0.3805)
CALISMA_DURUM	1=Çalışıyor 0=Çalışmıyor	0.6664 (0.4715)	0.6692 (0.4705)	0.6660 (0.4717)
KONUT_TIP	1=Müstakil konut 0=Apartman vd.	0.4622 (0.4986)	0.4516 (0.4977)	0.4410 (0.4965)
MULKIYET	1=Ev sahibi 0=Ev sahibi değil	0.6324 (0.4822)	0.6316 (0.4824)	0.6173 (0.4861)
ALISVERISE_ULASABILME_DURUMU	1=Çok Zor 2=Zor 3=Orta 4=Kolay 5=Çok Kolay	3.54 (1.144)	3.56 (1.131)	3.66 (1.121)
TUTUNVETUTUNMAMULLERI_KULLANMA_DURUMU	1=İçiyor 0=İçmiyor	0.5202 (0.4996)	0.5296 (0.4991)	0.5201 (0.4996)
ALKOL_KULLANMA_DURUMU	1=Kullanıyor 0=Kullanmıyor	0.0484 (0.2146)	0.0593 (0.2361)	0.0548 (0.2276)
EVDISI_GIDA_TÜKETİM_ALISKANLIGI	1=Yiyiyor 0=Yemiyor	0.2327 (0.4226)	0.2820 (0.4500)	0.2974 (0.4571)
OZEL_SIGORTA_SAHIBI_OLMA	1=Var 0=Yok	0.0851 (0.2791)	0.0952 (0.2936)	0.1162 (0.3205)
KREDI_KARTI_KULLANMA_DURUMU	1=Kullanıyor 0=Kullanmıyor	0.4899 (0.4999)	0.5027 (0.5000)	0.5001 (0.5000)
INTERNET_ALISVERIS_SIKLIK	1=Evet 0=Hayır	0.0518 (0.2216)	0.0747 (0.2628)	0.0874 (0.2824)
TASARRUF	1=Yapıyor 0=Yapmıyor	0.2129 (0.4128)	0.2516 (0.4339)	0.2643 (0.4410)
HHB		3.56 (1.904)	3.52 (1.882)	3.47 (1.795)
LN YILKULGEL		10.28687 (0.69725)	10.4264 (0.67818)	10.5415 (0.68191)
LNHARC ^(**)		7.72148 (0.68541)	7.83281 (0.67564)	7.94362 (0.67260)

(Parantez içindeki rakamlar standart sapmaları göstermektedir.)

(*) Referans değişkeni göstermektedir.

(**) LNHARC (yani toplam harcama) değişkeni genel tüketim harcaması modelinde bağımlı değişken olarak, ana mal ve hizmet grupları harcama modellerinde ise bağımsız değişken olarak kullanılmıştır.

Çizelge 5. Toplam Tüketim Harcama Modeli
Table 5. Total Consumption Expenditure Model

Değişkenler	Yıllar		
	2015	2016	2017
LN YILKULGEL	0.59693*** (0.02147)	0.59751*** (0.01880)	0.53243*** (0.02690)
CINSİYET	0.01578 (0.01607)	-0.00429 (0.01668)	-0.01858 (0.1606)
LN YAS	-0.06318*** (0.01959)	-0.07697*** (0.01803)	-0.03004 (0.02058)
SAGLIK_SIGORTA	0.05017** (0.02227)	0.09300*** (0.01923)	0.05163** (0.02064)
BITIRILEN_OKUL_2	0.05247*** (0.01034)	0.04253*** (0.00981)	0.04135*** (0.00998)
BITIRILEN_OKUL_3	0.07465*** (0.01613)	0.10207*** (0.01533)	0.09679*** (0.01589)
MEDENI_DURUM	0.09059*** (0.01573)	0.06906*** (0.01569)	0.11376*** (0.01567)
CALISMA_DURUM	0.00063 (0.01069)	-0.01465 (0.01048)	0.02021* (0.01167)
KONUT_TIP	-0.06994*** (0.01037)	-0.07453*** (0.01034)	-0.10302*** (0.01104)
MULKIYET	0.03706*** (0.00948)	0.02767*** (0.00927)	0.04671*** (0.00982)
ALISVERISE_ULASABILME_DURUMU	0.02707*** (0.00433)	0.02684*** (0.00410)	0.02470*** (0.00429)
TUTUNVETUTUNMAMULLERI_KULLANMA_DURUMU	0.05992*** (0.00891)	0.07226*** (0.00802)	0.07781*** (0.00852)
ALKOL_KULLANMA_DURUMU	0.13387*** (0.01908)	0.10011*** (0.01652)	0.10973*** (0.01770)
EVDISIGIDA_TUKETIM_ALISKANLIGI	0.11602*** (0.01039)	0.08990*** (0.00946)	0.11885*** (0.01108)
OZEL_SIGORTA_SAHIBI_OLMA	0.08990*** (0.01701)	0.08418*** (0.01460)	0.11549*** (0.01443)
KREDI_KARTI_KULLANMA_DURUMU	0.11016*** (0.01061)	0.11021*** (0.01013)	0.13009*** (0.01077)
INTERNET_ALISVERIS_SIKLIK	0.08711*** (0.01881)	0.09003*** (0.01599)	0.08085*** (0.01568)
TASARRUF	-0.08281*** (0.01391)	-0.11397*** (0.01096)	-0.07910*** (0.01207)
HHB	0.03355*** (0.00269)	0.03373*** (0.00254)	0.03638*** (0.00332)
Sabit Terim	1.34354*** (0.17899)	1.43096*** (0.17170)	1.93289*** (0.22323)
R ²		0.6211	0.6170
F-İstatistik		691.22***	678.66***
			665.97***

* $p < 0.10$; ** $p < 0.05$ ve *** $p < 0.01$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.
(Parantez içindeki rakamlar standart hataları göstermektedir.)

Çizelge 6. Tüketim Harcama Grupları Modelleri, 2015
Table 6. Consumption Expenditure Groups Models, 2015

Değişkenler	Gıda	Alkol-Sigara	Giyim- Ayakkabı	Konut-Kira	Mobilya	Sağlık
LNHARC	-0.05622*** (0.00208)	-0.01606*** (0.00088)	0.00831*** (0.00170)	-0.11166*** (0.00197)	0.01831*** (0.00156)	0.00857*** (0.00324)
CINSIYET	0.00378 (0.00442)	0.01488*** (0.00186)	-0.00468** (0.00215)	-0.02987*** (0.00420)	-0.01051*** (0.00278)	-0.00319 (0.00250)
LNYAS	0.06215*** (0.00478)	0.00164 (0.00201)	-0.01514*** (0.00263)	0.04126*** (0.00455)	-0.01132*** (0.00299)	0.00528** (0.00220)
SAGLIK_SIGORTA	0.00662 (0.00526)	-0.01186*** (0.00221)	0.00376 (0.00251)	-0.01526*** (0.00501)	0.00094 (0.00327)	-0.00506** (0.00218)
BITIRILEN_OKUL_2	-0.00776*** (0.00280)	-0.00516*** (0.00118)	-0.00089 (0.00132)	0.01699*** (0.00267)	-0.00354** (0.00174)	0.00081 (0.00113)
BITIRILEN_OKUL_3	-0.01082*** (0.00391)	-0.01067*** (0.00165)	0.00198 (0.00184)	0.03286*** (0.00372)	-0.00671*** (0.00244)	0.00212 (0.00163)
MEDENI_DURUM	0.02035*** (0.00418)	-0.01044*** (0.00176)	-0.00737*** (0.00206)	-0.00311 (0.00398)	0.01203*** (0.00263)	0.00664** (0.00335)
CALISMA_DURUM	0.00087 (0.00279)	0.00286** (0.00117)	0.00117 (0.00132)	-0.02406*** (0.00266)	-0.00348** (0.00174)	-0.00721*** (0.00154)
KONUT_TIP	0.03976*** (0.00264)	0.00215* (0.00111)	0.00431*** (0.00125)	-0.07593*** (0.00251)	0.01008*** (0.00164)	0.00354*** (0.00130)
MULKIYET	0.01308*** (0.00250)	-0.00390*** (0.00105)	0.00179 (0.00118)	0.00806*** (0.00238)	0.00321** (0.00156)	-0.00214* (0.00112)
ALISVERISE_ULASABIL ME_DURUMU	-0.00946*** (0.00106)	0.00087* (0.00045)	-0.00029 (0.00050)	0.01391*** (0.00101)	0.00047 (0.00066)	0.00033 (0.000601)
TUTUNVETUTUNMAMU LLERI_KULLANMA_ DURUMU	-0.03497*** (0.00227)	0.07933*** (0.00175)	-0.00508*** (0.00109)	-0.01362*** (0.00216)	-0.00777*** (0.00143)	-0.00621*** (0.00151)
ALKOL_KULLANMA_ DURUMU	-0.01270** (0.00517)	0.03825*** (0.00219)	-0.00180 (0.00247)	0.00332 (0.00492)	-0.00909*** (0.00322)	-0.00237 (0.00203)
EVDISIGIDA_TUKETIM_ ALISKANLIGI	-0.02070*** (0.00278)	0.00187 (0.00117)	0.00241* (0.00132)	-0.00660** (0.00265)	-0.00490*** (0.00173)	0.00087 (0.00118)
OZEL_SIGORTA_SAHIBI _OLMA	-0.00975** (0.00407)	-0.00139 (0.00171)	-0.00267 (0.00192)	0.00914** (0.00387)	-0.00646** (0.00253)	0.00218 (0.00166)
KREDI_KARTI_ KULLANMA_DURUMU	-0.02733*** (0.00258)	0.00190* (0.00109)	-0.00268** (0.00122)	0.00650*** (0.00246)	-0.00098 (0.00161)	-0.00084 (0.00105)
INTERNET_ALISVERIS_ SIKLIK	-0.00979* (0.00517)	-0.00250 (0.00218)	0.00921*** (0.00243)	-0.0775 (0.00492)	0.00086 (0.00322)	-0.00001 (0.00200)
TASARRUF	0.00432 (0.00271)	-0.00341*** (0.00114)	-0.00394*** (0.00127)	-0.00241 (0.00258)	0.00298* (0.00168)	-0.00196* (0.00114)
HHB	0.01367*** (0.00066)	-0.00000699 (0.00028)	0.00277*** (0.00035)	-0.00785*** (0.00063)	-0.00320*** (0.00041)	-0.00058* (0.00032)
TMO	—	-0.00327*** (0.00072)	-0.02633*** (0.00457)	—	-0.01140** (0.00504)	0.02186 (0.01761)
Sabit Terim	0.42893*** (0.02380)	0.13078*** (0.010271)	0.04872*** (0.01419)	1.06094*** (0.02265)	-0.02491 (0.01603)	-0.07113 (0.04418)
R ²	0.3472	0.4696	0.0844	0.4070	0.0339	0.0129
F-İstatistik	321.11***	516.06***	53.59***	414.32***	19.64***	7.65***

* $p < 0.10$; ** $p < 0.05$ ve *** $p < 0.01$ düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlıdır.
(Parantez içindeki rakamlar standart hataları göstermektedir.)

Çizelge 6. (Devamı) Tüketim Harcama Grupları Modelleri, 2015
Table 6. (Continued) Consumption Expenditure Groups Models, 2015

Değişkenler	Ulaştırma	Haberleşme	Kültür- Eğlence	Eğitim	Otel- Lokanta- Pastane	Çeşitli Mal ve Hizmetler
LNHARC	0.11334*** (0.00238)	-0.00209 (0.00131)	0.00994*** (0.00128)	0.02426*** (0.00265)	-0.00089 (0.00111)	0.01560*** (0.00119)
CINSİYET	0.02658*** (0.00477)	0.00134 (0.00188)	-0.00352** (0.00142)	-0.01286*** (0.00205)	0.01864*** (0.00211)	-0.00866*** (0.00189)
LNYS	-0.04833*** (0.00518)	-0.00384* (0.00203)	-0.00233 (0.00175)	-0.00371 (0.00235)	-0.01706*** (0.00230)	-0.01031*** (0.00217)
SAGLIK_SIGORTA	0.00778 (0.00568)	0.00368 (0.00224)	0.00135 (0.00163)	-0.00356* (0.00185)	0.00467* (0.00248)	0.00451** (0.00226)
BITIRILEN_OKUL_2	-0.00706** (0.00302)	0.00090 (0.00118)	0.00298*** (0.00093)	0.00821*** (0.00119)	-0.00348*** (0.00132)	0.00270** (0.00121)
BITIRILEN_OKUL_3	-0.03400*** (0.00423)	0.00137 (0.00165)	0.00768*** (0.00131)	0.01911*** (0.00169)	-0.00334* (0.00185)	0.00640*** (0.00168)
MEDENI_DURUM	0.00465 (0.00452)	-0.00513*** (0.00176)	-0.00079 (0.00130)	0.00947*** (0.00183)	-0.01860*** (0.00197)	0.00178 (0.00181)
CALISMA_DURUM	0.00871*** (0.00303)	0.00292** (0.00118)	-0.00019 (0.00086)	0.01127*** (0.00152)	0.01335*** (0.00133)	0.00068 (0.00120)
KONUT_TIP	0.02722*** (0.00285)	-0.00182 (0.00113)	0.00048 (0.00086)	-0.01092*** (0.00160)	-0.00448*** (0.00125)	-0.00016 (0.00114)
MULKIYET	-0.00835*** (0.00270)	-0.00522*** (0.00107)	-0.00096 (0.00079)	0.00030 (0.00088)	-0.00680*** (0.00119)	-0.00053 (0.00108)
ALISVERISE_ULASABI ME_DURUMU	-0.00858*** (0.00115)	0.00009 (0.00045)	0.00068* (0.00036)	0.00203*** (0.00044)	0.00124** (0.00051)	-0.00075 (0.00046)
TUTUNVETUTUNMAM ULLERI_KULLANMA_ DURUMU	-0.01395*** (0.00246)	0.00187* (0.00096)	-0.00369*** (0.00071)	-0.00455*** (0.00082)	0.00515*** (0.00108)	-0.00445*** (0.00096)
ALKOL_KULLANMA_ DURUMU	-0.02387*** (0.00558)	0.00095 (0.00219)	0.00434*** (0.00159)	-0.00435** (0.00187)	0.01161*** (0.00244)	-0.00675*** (0.00221)
EVDISIGIDA_TUKETIM _ALISKANLIGI	-0.00561* (0.00301)	-0.00026 (0.00117)	0.00139 (0.00089)	0.00450*** (0.00110)	0.02880*** (0.00137)	0.00142 (0.00119)
OZEL_SIGORTA_SAHİ BI_OLMA	-0.00433 (0.00439)	-0.00088 (0.00172)	0.00269** (0.00125)	0.00931*** (0.00144)	0.00251 (0.00192)	0.00388** (0.00175)
KREDI_KARTI_KULLA NMA_DURUMU	0.01272*** (0.00280)	0.00607*** (0.00109)	0.00139 (0.00091)	0.01051*** (0.00152)	0.00451*** (0.00123)	-0.00280** (0.00111)
INTERNET_ALISVERIS _SIKLIK	-0.00732 (0.00558)	0.00541** (0.00221)	0.00652*** (0.00159)	0.00018 (0.00179)	0.00446* (0.00244)	0.00314 (0.00222)
TASARRUF	0.00570* (0.00292)	0.00035 (0.00115)	0.00043 (0.00083)	-0.00235** (0.00097)	-0.00112 (0.00128)	-0.00108 (0.00116)
HHB	-0.00676*** (0.00071)	0.00059** (0.00028)	-0.00022 (0.00024)	0.00504*** (0.00067)	-0.00134*** (0.00031)	0.00167*** (0.00030)
TMO	0.03679*** (0.00360)	-0.01702*** (0.00394)	0.00346 (0.00313)	0.04255*** (0.00708)	-0.01253*** (0.00199)	0.00404 (0.00368)
Sabit Terim	-0.56107*** (0.02644)	0.07209*** (0.01288)	-0.05669*** (0.01115)	-0.24952*** (0.02787)	0.11157*** (0.01180)	-0.04960*** (0.01132)
R ²	0.2346	0.0296	0.0590	0.0868	0.1693	0.0609
F-İstatistik	179.87***	16.37***	35.83***	52.70***	117.16***	37.15***

* $p < 0.10$; ** $p < 0.05$ ve *** $p < 0.01$ düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlıdır.
(Parantez içindeki rakamlar standart hataları göstermektedir.)

Çizelge 7. Tüketim Harcama Grupları Modelleri, 2016
Table 7. Consumption Expenditure Groups Models, 2016

Değişkenler	Gıda	Alkol-Sigara	Giyim- Ayakkabı	Konut-Kira	Mobilya	Sağlık
LNHARC	-0.05704*** (0.00201)	-0.01429*** (0.00096)	0.00257 (0.00191)	-0.11962*** (0.00190)	0.01954*** (0.00163)	0.00585 (0.00404)
CINSİYET	0.00111 (0.00436)	0.01144*** (0.00204)	0.00343 (0.00233)	-0.03054*** (0.00413)	-0.00868*** (0.00286)	-0.00086 (0.00270)
LNYS	0.06065*** (0.00454)	0.00041 (0.00212)	-0.01308*** (0.00282)	0.04728*** (0.00429)	0.00071 (0.00289)	0.00681*** (0.00244)
SAGLIK_SIGORTA	0.00905* (0.00485)	-0.01596*** (0.00227)	0.00428* (0.00252)	-0.00509 (0.00459)	0.00744** (0.00307)	-0.00317 (0.00195)
BITIRILEN_OKUL_2	-0.00744*** (0.00265)	-0.00407*** (0.00124)	-0.00194 (0.00136)	0.01963*** (0.00251)	-0.00227 (0.00167)	0.00094 (0.00118)
BITIRILEN_OKUL_3	-0.01022*** (0.00370)	-0.00878*** (0.00173)	0.00018 (0.00189)	0.02537*** (0.00350)	-0.00610*** (0.00234)	0.00145 (0.00147)
MEDENI_DURUM	0.03013*** (0.00402)	-0.00750*** (0.00188)	-0.00893*** (0.00213)	0.00249 (0.00381)	0.00631** (0.00271)	0.00274 (0.00405)
CALISMA_DURUM	-0.00367 (0.00267)	0.00109 (0.00125)	-0.00162 (0.00136)	-0.02291*** (0.00253)	0.00257 (0.00168)	-0.00437*** (0.00123)
KONUT_TIP	0.04406*** (0.00253)	0.00677*** (0.00118)	0.00596*** (0.00129)	-0.07897*** (0.00239)	0.00390** (0.00160)	0.00200 (0.00138)
MULKIYET	0.01438*** (0.00235)	-0.00507*** (0.00110)	-0.00107 (0.00121)	0.00849*** (0.00223)	0.00491*** (0.00148)	-0.00024 (0.00099)
ALISVERISE_ULASABIL ME_DURUMU	-0.00790*** (0.00103)	0.00175*** (0.00048)	-0.00085 (0.00053)	0.01661*** (0.00097)	-0.00136** (0.00065)	-0.00036 (0.00045)
TUTUNVETUTUNMAMU LLERI_KULLANMA_DU RUMU	-0.03283*** (0.00217)	0.08509*** (0.00195)	-0.00445*** (0.00116)	-0.02120*** (0.00206)	-0.00953* (0.00140)	-0.00568*** (0.00155)
ALKOL_KULLANMA_D URUMU	-0.01313*** (0.00446)	0.03736*** (0.00211)	-0.00535** (0.00230)	-0.00364 (0.00422)	-0.00511* (0.00282)	-0.00404* (0.00214)
EVDISIGIDA_TUKETIM_ ALISKANLIGI	-0.01404*** (0.00249)	0.00201* (0.00117)	0.00150 (0.00128)	-0.00540** (0.00236)	-0.00559*** (0.00157)	-0.00168* (0.00099)
OZEL_SIGORTA_SAHIBI OLMA	-0.00483 (0.00371)	-0.00626*** (0.00173)	0.00201 (0.00189)	0.00629* (0.00351)	-0.00225 (0.00234)	0.00398** (0.00175)
KREDI_KARTI_KULLAN MA_DURUMU	-0.02767*** (0.00245)	-0.00001 (0.00115)	-0.00154 (0.00125)	0.00736*** (0.00232)	-0.00386** (0.00154)	-0.00251** (0.00098)
INTERNET_ALISVRIS_SI KLIK	-0.00201 (0.00425)	-0.00377* (0.00199)	0.00642*** (0.00217)	-0.00496 (0.00402)	0.00420 (0.00268)	0.00273 (0.00169)
TASARRUF	0.00112 (0.00245)	-0.00129 (0.00115)	-0.00369** (0.00125)	0.00100 (0.00232)	0.00153 (0.00154)	-0.00117 (0.00104)
HHB	0.01169*** (0.00064)	-0.00025 (0.00030)	0.00294*** (0.00037)	-0.00584*** (0.00060)	-0.00203*** (0.00041)	-0.00127*** (0.00026)
TMO	—	-0.00323*** (0.00082)	-0.03639*** (0.00519)	—	-0.01225* (0.00647)	0.00746 (0.01970)
Sabit Terim	0.43544*** (0.02286)	0.12547*** (0.01103)	0.08884*** (0.01510)	1.08169*** (0.02163)	-0.08454*** (0.01638)	-0.04418 (0.05255)
R ²	0.3567	0.4627	0.0717	0.4313	0.0373	0.0160
F-İstatistik	352.36***	525.05***	46.61***	482.08***	22.99***	9.88***

* $p < 0.10$; ** $p < 0.05$ ve *** $p < 0.01$ düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlıdır.
(Parantez içindeki rakamlar standart hataları göstermektedir.)

Çizelge 7. (Devamı) Tüketim Harcama Grupları Modelleri, 2016
Table 7. (Continued) Consumption Expenditure Groups Models, 2016

Değişkenler	Ulaştırma	Haberleşme	Kültür- Eğlence	Eğitim	Otel-Lokanta- Pastane	Çeşitli Mal ve Hizmetler
LNHARC	0.12488*** (0.00243)	-0.00142 (0.00134)	0.00912*** (0.00120)	0.03478*** (0.00289)	-0.00479*** (0.00118)	0.01616*** (0.00130)
CINSİYET	0.01965*** (0.00493)	-0.00166 (0.00186)	-0.00005 (0.00138)	-0.01830*** (0.00219)	0.02025*** (0.00223)	-0.00514** (0.00205)
LNYAS	-0.05785*** (0.00517)	-0.00424** (0.00197)	-0.00307* (0.00171)	-0.01840*** (0.00313)	-0.01657*** (0.00233)	-0.01856*** (0.00234)
SAGLIK_SIGORTA	-0.00613 (0.00548)	0.00041 (0.00208)	0.00085 (0.00152)	-0.00413** (0.00180)	0.00785*** (0.00244)	0.00111 (0.00226)
BITIRILEN_OKUL_2	-0.00844*** (0.00300)	-0.00029 (0.00113)	0.00187** (0.00092)	0.00889*** (0.00114)	-0.00375*** (0.00133)	0.00252** (0.00124)
BITIRILEN_OKUL_3	-0.01922*** (0.00418)	-0.00276* (0.00159)	0.00873*** (0.00130)	0.02347*** (0.00180)	-0.00176 (0.00187)	0.00332* (0.00172)
MEDENI_DURUM	0.00040 (0.00455)	-0.00075 (0.00172)	-0.00258** (0.00125)	0.01680*** (0.00217)	-0.02441*** (0.00202)	-0.00053 (0.00192)
CALISMA_DURUM	0.01065*** (0.00302)	0.00050 (0.00114)	-0.00122 (0.00082)	0.01295*** (0.00146)	0.01591*** (0.00137)	-0.00074 (0.00124)
KONUT_TIP	0.02690*** (0.00285)	-0.00021 (0.00109)	-0.00262*** (0.00097)	-0.01432*** (0.00155)	-0.00451*** (0.00127)	0.00252** (0.00119)
MULKIYET	-0.01011*** (0.00266)	-0.00318*** (0.00100)	-0.00071 (0.0073)	0.00216** (0.00087)	-0.00612*** (0.00118)	-0.00173 (0.00109)
ALISVERISE_ULASABIL ME_DURUMU	-0.01039*** (0.00116)	0.00037 (0.00045)	-0.000038 (0.00033)	0.00289*** (0.00049)	0.00113** (0.00052)	-0.00111** (0.00048)
TUTUNVETUTUNMAMU LLERI_KULLANMA_DU RUMU	-0.01317*** (0.00245)	0.00179* (0.00093)	-0.00215*** (0.00068)	-0.00332*** (0.00080)	0.00416*** (0.00110)	-0.00391*** (0.00101)
ALKOL_KULLANMA_D URUMU	-0.02056*** (0.00503)	-0.00286 (0.00192)	0.00337** (0.00141)	-0.00541*** (0.00185)	0.01491*** (0.00224)	0.00025 (0.00209)
EVDISIGIDA_TUKETIM_ ALISKANLIGI	-0.01365*** (0.00282)	0.00304*** (0.00106)	0.00278*** (0.00081)	0.00852*** (0.00110)	0.02425*** (0.00135)	0.00022 (0.00116)
OZEL_SIGORTA_SAHIBI _OLMA	-0.01850*** (0.00418)	0.00183 (0.00158)	0.00421*** (0.00114)	0.01443*** (0.00153)	0.00249 (0.00186)	0.00329* (0.00173)
KREDI_KARTI_KULLAN MA_DURUMU	0.01699*** (0.00278)	0.00764*** (0.00104)	0.00098 (0.00083)	0.00996*** (0.00131)	0.00384*** (0.00125)	-0.00020 (0.00114)
INTERNET_ALISVERIS_ SIKLIK	-0.01923*** (0.00480)	0.00433** (0.00182)	0.00338*** (0.00131)	0.00319** (0.00157)	0.00241 (0.00214)	0.00343* (0.00198)
TASARRUF	0.00581** (0.00277)	-0.00233** (0.00106)	0.00126* (0.00075)	-0.00065 (0.00091)	-0.00060 (0.00123)	0.00059 (0.00114)
HHB	-0.00733*** (0.00072)	0.00025 (0.00028)	-0.00031 (0.00024)	0.00590*** (0.00061)	-0.00071** (0.00032)	0.00131*** (0.00032)
TMO	0.05060*** (0.00425)	-0.02205*** (0.00449)	0.00428 (0.00310)	0.06525*** (0.00735)	-0.01957*** (0.00148)	0.00719 (0.00485)
Sabit Terim	-0.59634*** (0.02646)	0.07035*** (0.01273)	-0.04688*** (0.01039)	-0.32386*** (0.02772)	0.014031*** (0.01239)	-0.01892 (0.01172)
R ²	0.2437	0.0314	0.0635	0.0972	0.1726	0.0578
F-İstatistik	200.73***	18.14***	40.82***	63.93***	126.03***	37.17***

* $p < 0.10$; ** $p < 0.05$ ve *** $p < 0.01$ düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlıdır.
(Parantez içindeki rakamlar standart hataları göstermektedir.)

Çizelge 8. Tüketim Harcama Grupları Modelleri, 2017
Table 8. Consumption Expenditure Groups Models, 2017

Değişkenler	Gıda	Alkol-Sigara	Giyim- Ayakkabı	Konut-Kira	Mobilya	Sağlık
LNHARC	-0.05507*** (0.00212)	-0.01445*** (0.00101)	-0.00324 (0.00201)	-0.11658*** (0.00195)	0.01856*** (0.00165)	0.00234 (0.000306)
CINSIYET	0.00848* (0.00449)	0.01560*** (0.00210)	-0.00162 (0.00221)	-0.03588*** (0.00412)	-0.01016*** (0.00285)	0.00099 (0.00262)
LNYS	0.07405*** (0.00490)	-0.00195 (0.00229)	-0.00593** (0.00292)	0.04470*** (0.00450)	-0.00684** (0.00312)	0.00335 (0.00235)
SAGLIK_SIGORTA	0.00929* (0.00528)	-0.01209*** (0.00247)	0.00027 (0.00252)	-0.00788 (0.00485)	0.00684** (0.00331)	-0.00438** (0.00219)
BITIRILEN_OKUL_2	-0.00400 (0.00275)	-0.00576*** (0.00128)	0.00016 (0.00130)	0.02058*** (0.00253)	-0.00435** (0.00172)	-0.00049 (0.00109)
BITIRILEN_OKUL_3	-0.00413 (0.00384)	-0.01049*** (0.00180)	0.00032 (0.00181)	0.03081*** (0.00353)	-0.00651*** (0.00240)	-0.00084 (0.00154)
MEDENI_DURUM	0.03296*** (0.00423)	-0.01251*** (0.00198)	-0.00785*** (0.00209)	-0.01187*** (0.00389)	0.01261*** (0.00272)	0.00224 (0.00357)
CALISMA_DURUM	-0.00242 (0.00283)	0.00027 (0.00132)	0.00133 (0.00135)	-0.02015*** (0.00260)	-0.00246 (0.00177)	-0.00469*** (0.00140)
KONUT_TIP	0.04750*** (0.00261)	0.00701*** (0.00122)	0.00560*** (0.00123)	-0.08439*** (0.00240)	0.00724*** (0.00163)	-0.00045 (0.00103)
MULKIYET	0.00962*** (0.00245)	-0.00376*** (0.00115)	-0.00244** (0.00116)	0.01263*** (0.00225)	0.00428*** (0.00153)	-0.00019 (0.00101)
ALISVERISE_ULASABIL ME_DURUMU	-0.01037*** (0.00107)	0.00195*** (0.00050)	-0.00181*** (0.00051)	0.01457*** (0.00099)	-0.00057 (0.00067)	-0.00088** (0.00042)
TUTUNVETUTUNMAMU LLERİ_KULLANMA_DU RUMU	-0.03358*** (0.00228)	0.08771*** (0.00200)	-0.00346*** (0.00111)	-0.01803*** (0.00210)	-0.00996*** (0.00143)	-0.00585*** (0.00141)
ALKOL_KULLANMA_D URUMU	-0.02112*** (0.00485)	0.04749*** (0.00228)	-0.00206 (0.00231)	0.00386 (0.00446)	-0.01002*** (0.00303)	-0.00068 (0.00195)
EVDISIGIDA_TUKETIM_ ALISKANLIGI	-0.02392*** (0.00261)	0.00051 (0.00122)	0.00090 (0.00124)	-0.00438* (0.00240)	-0.00343** (0.00165)	-0.00075 (0.00105)
OZEL_SIGORTA_SAHİBİ _OLMA	-0.00330 (0.00363)	-0.00412** (0.00170)	-0.00149 (0.00172)	-0.00607* (0.00334)	-0.00021 (0.00226)	0.00371** (0.00161)
KREDİ_KARTI_KULLAN MA_DURUMU	-0.01883*** (0.00254)	-0.00039 (0.00118)	-0.00200* (0.00120)	0.00040 (0.00234)	-0.00068 (0.00159)	0.000037 (0.00101)
INTERNET_ALISVERIS_ SIKLIK	-0.00502 (0.00421)	-0.00613*** (0.00197)	0.00715*** (0.00198)	-0.00388 (0.00387)	-0.00104 (0.00263)	-0.00024 (0.00167)
TASARRUF	0.00233 (0.00253)	-0.00264** (0.00118)	0.000022 (0.00120)	-0.00649*** (0.00232)	0.00027 (0.00158)	-0.00289** (0.00118)
HHB	0.01081*** (0.00070)	-0.00006 (0.00033)	0.00182*** (0.00038)	-0.00565*** (0.00064)	-0.00404*** (0.00044)	-0.00110*** (0.00031)
TMO	—	-0.00277*** (0.00083)	-0.05566*** (0.00578)	—	-0.02016*** (0.00619)	-0.00115 (0.01670)
Sabit Terim	0.37886*** (0.02445)	0.13362*** (0.01190)	0.12656*** (0.01571)	1.10092*** (0.02248)	-0.04550*** (0.01656)	0.00703 (0.03984)
R ²	0.3345	0.4541	0.0738	0.4325	0.0395	0.0125
F-İstatistik	321.35***	510.67***	50.33***	487.21***	24.35***	7.66***

* $p < 0.10$; ** $p < 0.05$ ve *** $p < 0.01$ düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlıdır.
(Parantez içindeki rakamlar standart hataları göstermektedir.)

Hanehalklarının Tüketim Harcamaları Pozitif Tüketim Oranları ve Esneklikler

Çalışmada tüketim harcama gruplarının satın alınma sıklığı yani pozitif tüketim oranları aşağıda sunulmuştur. Buna göre 2015-2016-2017 yıllarının tamamında pozitif tüketim oranlarının en yüksek olduğu harcama grupları sırasıyla “Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar” harcamaları ile “Gıda ve Alkolsüz İçecekler” harcamaları olarak gözlemlenirken; en düşük olduğu harcama grubu ise “Eğitim” harcamaları olmuştur. (Çizelge 9).

Çizelge 9. Tüketim Harcama Grupları Pozitif Tüketim Oranları (%)
Table 9. Consumption Expenditure Groups Positive Consumption Rates (%)

Harcama Grupları	Yıllar		
	2015	2016	2017
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	99.90	99.93	99.96
Alkollü İçecekler, Sigara, Tütün Mamulleri	53.58	54.42	52.84
Giyim ve Ayakkabı	75.42	75.83	73.78
Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar	100.00	99.98	99.99
Mobilya, Ev Aletleri ve Bakım Hizmetleri	93.19	92.94	93.24
Sağlık	59.19	59.18	65.77
Ulaştırma	87.63	88.38	88.52
Haberleşme	86.39	87.53	87.71
Kültür ve Eğlence	56.59	56.10	56.01
Eğitim	25.31	24.31	22.86
Otel, Lokanta, Pastane	78.95	79.89	80.87
Çeşitli Mal ve Hizmetler	88.25	89.37	88.47

Çizelge 10. Tüketim Harcama Grupları Harcama ve Gelir Esneklikleri
Table 10. Consumption Expenditure Groups Expenditure and Income Elasticities

Harcama Grupları	Yıllar					
	2015		2016		2017	
	Harcama Esnekliği	Gelir Esnekliği	Harcama Esnekliği	Gelir Esnekliği	Harcama Esnekliği	Gelir Esnekliği
Toplam Harcama-Genel Model		0.597***		0.598***		0.532***
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	0.787	0.470	0.779	0.465	0.788	0.420
Alkollü İçecekler, Sigara, Tütün Mamulleri	0.654	0.390	0.715	0.427	0.714	0.380
Giyim ve Ayakkabı	1.184	0.707	1.054	0.630	0.928	0.494
Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar	0.622	0.371	0.591	0.353	0.597	0.318
Mobilya, Ev Aletleri ve Bakım Hizmetleri	1.307	0.780	1.331	0.795	1.311	0.698
Sağlık	1.447	0.864	1.303	0.778	1.106	0.589
Ulaştırma	1.962	1.171	2.051	1.225	2.042	1.087
Haberleşme	0.951	0.567	0.966	0.577	0.837	0.445
Kültür ve Eğlence	1.700	1.015	1.649	0.985	1.606	0.855
Eğitim	2.863	1.709	3.704	2.213	3.980	2.119
Otel, Lokanta, Pastane	0.983	0.587	0.911	0.544	0.886	0.472
Çeşitli Mal ve Hizmetler	1.492	0.891	1.484	0.887	1.619	0.862

*** $p < 0.01$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Çalışmada hesaplanan tüm harcama gruplarının gelir esnekliklerinin tamamı tüm yıllar için (2015-2016-2017 yılları) pozitif işaretli ve normal harcama olarak bulunmuştur. Esnekliklerin hesaplanmasında parametrelerin Görünürde İlişkisiz Regresyon (SUR) tahminlerine dayalı olarak harcama grupları katsayıları ve hesaplanan ortalamaları kullanılmıştır. Buna göre tüm yıllarda “Ulaştırma”, “Kültür ve Eğlence” (2017 yılı hariç) ve “Eğitim” harcama grupları 1'den büyük veya 1'e yakın değerlerde lüks veya birim esnek harcama olarak tahmin edilirken; diğer harcama grupları da zorunlu-ihtiyaç harcaması olarak tahmin edilmiştir (Çizelge 10).

Benzer sonuçlar önceki çalışmaların bazı harcama grupları için de söz konusudur. Buna göre Selim ve Kaya (2019) gıda, alkollü içecekler-sigara-tütün, konut ve sağlık ile ilgili harcamaları zorunlu-ihhtiyaç harcaması diğer harcamaları lüks harcama; Çalmaşur ve Kılıç (2018) sağlık ve eğitim harcamalarını lüks harcama diğer harcamaları zorunlu-ihhtiyaç harcaması; Yılmaz ve Akbay (2016) ise eğlence, eğitim ve alkollü içecekler harcamalarını lüks ve diğer harcamaları zorunlu-ihhtiyaç harcaması olarak tahmin etmişlerdir (Çizelge 11).

Çizelge 11. Metinde Türkiye Geneli için Hesaplanan Bazı Esneklik Değerleri

Table 11. Some Elasticity Values Calculated for Turkey in the Text

Harcama Grupları	Selim ve Kaya (2019)		Çalmaşur ve Kılıç (2018)	Yılmaz ve Akbay (2016)	
	Çift Logaritmik Fonksiyon		Engel Fonksiyon Kalıpları	Working-Leser Modeli	
	Harcama Esnekliği		Gelir Esnekliği	Gelir Esnekliği	
	2011 HBA	2014 HBA	2014 HBA	2008 HBA	
Toplam Harcama-Genel Model				Toplam Harcama	0.52
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	0.59	0.55	0.70	Gıda	0.34
Alkollü İçecekler, Sigara, Tütün Mamulleri	0.29	0.40	0.62	Sigara ve Tütün	0.50
Giyim ve Ayakkabı	1.58	1.67	0.43	Giyim	0.86
Konut, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar	0.67	0.65	0.53	Konut (Barınma)	0.33
Mobilya, Ev Aletleri ve Bakım Hizmetleri	1.46	1.42	0.87	Ev Eşyası	0.75
Sağlık	0.75	0.81	1.06	Sağlık	0.89
Ulaştırma	2.08	2.06	0.61	Ulaşım	0.95
Haberleşme	1.35	1.23	0.28	İletişim	0.56
Kültür ve Eğlence	1.72	1.81	0.45	Eğlence	1.17
Eğitim	1.13	1.22	1.85	Eğitim	1.90
Otel, Lokanta, Pastane	1.63	1.71	0.91	Ev Dışı Gıda	0.65
Çeşitli Mal ve Hizmetler	1.50	1.49	0.41	Alkollü İçecekler	1.36

Çalışmada 2015-2016-2017 yıllarının tamamında gelir esnekliği en düşük yani gelirdeki yüzde değişime en az duyarlılık gösteren harcama grupları sırasıyla “Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar”, “Alkollü İçecekler, Sigara, Tütün Mamulleri”, “Gıda ve Alkolsüz İçecekler” harcamaları olarak bulunurken; gelir esnekliği en yüksek yani gelirdeki yüzde değişime en çok duyarlılık gösteren harcama grupları ise sırasıyla “Eğitim” ve “Ulaştırma” harcamaları olarak bulunmuştur. Buna göre hanehalklarının toplam gelirlerindeki %1 oranındaki bir artış 2015-2016-2017 yıllarının tamamında hanehalklarının “Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar” harcamalarını sırasıyla %0.37-%0.35-%0.32 oranında; “Alkollü İçecekler, Sigara, Tütün Mamulleri” harcamalarını sırasıyla %0.39-%0.43-%0.38 oranında; “Gıda ve Alkolsüz İçecekler” harcamalarını sırasıyla %0.47-%0.47-%0.42 oranında; “Eğitim” harcamalarını sırasıyla %1.71-%2.21-%2.12 oranında ve “Ulaştırma” harcamalarını sırasıyla %1.17-%1.23-%1.09 oranında arttıracaktır (Çizelge 10).

Önceki yapılan çalışmalarda da en düşük ve en yüksek esneklik değerlerine sahip olan harcama grupları büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Selim ve Kaya (2019) çalışmalarında en düşük esneklik değerlerini sırasıyla alkollü içecekler-sigara-tütün, gıda ve konut için en yüksek esneklik değerlerini ulaştırma harcamaları için tahmin etmişlerdir. Yine Yılmaz ve Akbay (2016) çalışmalarında en düşük esneklik değerlerini gıda ve konut için en yüksek esneklik değerini eğitim harcamaları için tahmin etmişlerdir. Bu sonuçlar da gıda ve konut giderlerinin, zorunlu ihtiyaç harcamaları olduğu öngörüldürken, eğitim harcamalarının biraz daha esnek olduğu değerlendirilmiştir. Çalmaşur ve Kılıç (2018) çalışmalarında ise en yüksek esneklik değeri eğitim harcamaları için tahmin edilmiştir (Çizelge 11). Zaman dilimlerinin, talep modellerinin ve veri setlerinin farklı olduğu çalışmalarda hesaplanan esneklikler de farklı değerlerde bulunmaktadır (Özer, 1999; Aykaç, 2018). Farklı yıllarda elde edilen sonuçlar için, farklılaşan önerilerin sunulması gerektiği tavsiye edilmiştir. Çalışmada gelir dağılımının dengesizliği kadar, tüketim harcamalarının da eşit olmadığı, bunun da toplumsal refah açısından, önemli bir olumsuzluk olduğu öngörülmektedir. Benzer birçok çalışmada da bu durum vurgulanmıştır (Yılmaz, 2014; Yılmaz ve Akbay, 2016). Ayrıca, çeşitli kamu ve özel sektör kuruluşlarında görev alan yönetici ve politikacıların planlama, strateji ve politika analizlerinde, bu konudaki bilgilere ihtiyaç duyulmakta olduğu belirtilmelidir. Birçok çalışmada, benzer tavsiyelerde bulunulmuştur (Akbay, 2005; Akbay ve ark., 2008; Akbay ve Bilgiç, 2011; Demir, 2011; Demir ve Armağan, 2013; Çalmaşur ve Kılıç, 2018; Yazıcı, 2018).

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada bazı ekonomik ve demografik özelliklere sahip hanehalklarının tüketim harcamalarının genel anlamda ekonometrik analizleri ile gelir grupları itibarıyla harcama tutar ve dağılımları incelenmiştir.

Çalışmada “Konut ve Kira, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar” harcamaları ile “Gıda ve Alkolsüz İçecekler” harcamaları tüm yıllarda harcama tutar ve payları ile pozitif tüketim oranlarının yüksek ve gelir esnekliklerinin en düşük değerler içinde olması Türkiye’de hanehalklarının harcama yapısının genellikle barınma ve beslenme ağırlıklı olduğunun bir göstergesidir. Bu nedenle tüketicilerin en çok harcama payı ayırdığı ve tercihte bulunduğu ve esnekliği zorunlu olan harcamaların arz sağlayıcılar tarafından bilinmesi onların plan ve stratejileri için önemli bir konuyu oluşturmaktadır.

Yine çalışmada tüm yıllarda “Ulaştırma”, 2017 yılı hariç “Kültür ve Eğlence” ve “Eğitim” harcamaları lüks veya birim esnek harcama olarak tahmin edildiklerinden ve pozitif tüketim oranları ile harcama tutar ve paylarının ulaştırma harcamaları hariç düşük olmasından dolayı bu harcamalara ilişkin belirlenecek olan plan, politika ve stratejilerin tekrardan gözden geçirilmesinde yarar vardır.

Ayrıca çalışmada hanehalklarının kullanılabilir gelirin dengeye dağıldığı ve bu dengeye dağılımın gelir gruplarına göre toplam tüketim harcamalarında görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Böylelikle karar alıcıların uygulayacağı politikalarda, planlarda ve stratejilerde gelir dağılımındaki eşitsizliğin yanı sıra tüketim harcamaları eşitsizliğini de göz önüne almaları Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için önemli bir faktördür. Gelir dağılımı açısından eşit olunması kadar tüketim harcamaları açısından da eşit olunması refah açısından unutulmamalıdır. Özellikle tüketim harcamalarında, zorunlu özellik gösteren beslenme ve barınma harcamalarının yanı sıra biraz daha yüksek esneklik değerlerine sahip olan eğitim gibi toplumun refahı ve beşerî sermayenin gelişimine doğrudan etki eden özellikler üzerinde odaklanılması tavsiye edilmektedir. Özellikle düşük ve orta gelire sahip, sabit gelirli hanehalkları için iyileştirici politika araçlarının kullanılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Hanehalkı tüketim harcama davranışlarını etkileyen birçok faktör bulunmakta ve bunların en başında fiyat ve gelir gibi ekonomik değişkenler ile hanehalkı, hanehalkı sorumlusu ve hanehalkı fertlerinin bazı demografik özelliklerini içeren değişkenler gelmektedir. Bu ekonomik ve demografik değişkenlerin hanehalkı tüketim harcaması yapısı üzerindeki etkisinin ne yönde olduğunu belirlemek çeşitli iktisadi politikaların belirlenmesi ve stratejik planların yapılması ve geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bazı sektör ve kuruluşlarda görev alan yönetici ve politikacılar planlama, strateji ve politika analizlerinde bu tarz bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular neticesinde, gelir dağılımı ve tüketim harcamalarında ortaya çıkmış olan dengeye dağılımın giderilmesine yönelik politika öneri ve stratejilerinin geliştirilmesi önerilmektedir. Özellikle hiçbir geliri olmayan, dar gelirli ve sabit gelirli bireylere yönelik sürdürülebilir yaşam olanaklarının geliştirilmesine yönelik sosyal politikalar, ulusal ve yerel planlamalar ile oluşturulabilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını ve intihal yapmadıklarını beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Ek Bilgi: Bu çalışma birinci yazarın Yüksek Lisans tezinden elde edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Akbay, C. (2005). *Kahramanmaraş'ta Hanehalklarının Gıda Tüketim Talebi Ekonometrik Analizi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 8(1): 114-121.
- Akbay, C. ve Bilgiç, A. (2011). *Türkiye’de 2003-2008 Dönemlerinde Tüketim Harcamaları ile Gıda Harcamalarında Meydana Gelen Değişimler. Tarım Ekonomisi Dergisi*, 17(2): 73-79.
- Akbay, C. Bilgiç, A. ve Miran, B. (2008). *Türkiye’de Önemli Gıda Ürünlerinin Talep Esneklikleri. Tarım Ekonomisi Dergisi*, 14(2): 55-65.
- Akbay, C.ve Boz, İ. (2001). *Food Consumption Patterns of Socieconomics Groups: An Application of Censored System of Equation. ERC/METU International Conference in Economics / V. Meeting in Ankara, September 10-13, C6-117.*
- Aktaş, A.R. (2008). *Kentsel Alanda Et Talep Analizi: Batı Akdeniz Örneği. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Isparta.*
- Alakır, E. (2010). *Tüketim Harcamalarına Yönelik Talep Analizi: Konya Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Konya.*
- Altunç, Ö.F. Aydın, C. ve Yıldırım, A. (2016). *Hanehalkı Harcamalarının Engel Eğrisi Analizi: Muş İli Merkez İlçe Örneği. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1): 377-392.

- Arman, C. (2013). *Gelir Dağılımının Tüketici Davranışlarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Aydın.*
- Aykaç, G. (2018). *Engel Yasası'nın Türkiye Sınaması ve Gıda Talebinin Gelir Esnekliği: Gıda Harcamalarının Bütçe Payının Hane Profili ve Toplam Harcama ile İlişkisi (2003-2013). Sosyoekonomi, 26(38): 105-133.*
- Çalmaşur, G. ve Kılıç, A. (2018). *Türkiye'de Hanehalkı Tüketim Harcamalarının Analizi. ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), Nisan, 3(5): 61-73.*
- Demir, Y. (2011). *Aydın'da Hanehalklarının Gıda Tüketim Talebi Ekonometrik Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Aydın.*
- Demir, Y. ve Armağan, G. (2013). *Aydın'da Hanehalklarının Gıda Tüketim Talebi Ekonometrik Analizi. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 50(1): 97-107.*
- Dudek, H. (2011). *Quantitative Analysis of the Household's Expenditure for Food. Zeszyty Naukowe Szkoły Główniej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Problemy Rolnictwa Światowego, 11(3): 23-30.*
- Ekinci, S. (1996). *Türkiye'de Bazı Gıda Maddelerinin Talep Analizi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana.*
- Ergenç, Ü. (2011). *Engel Eğrileri: Türkiye Örneği İncelemesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Ankara.*
- Fisunoğlu, H. M. ve Şengül, S. (2011). *Adana Kentsel Alanda Hanehalkı Tüketimi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(1): 251-266.*
- Greene, W. (2007). *Econometric Analysis, Sixth Edition Prentice Hall.*
- Hatırlı, S. A. Öztürk, E. ve Aktaş, A. R. (2007). *Kırmızı, Tavuk ve Beyaz Et Talebinin Tam Talep Sistemi Yaklaşımıyla Analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(6): 211-221.*
- Heckman, J. (1979). *Sample Selection Bias as a Specification Error. Econometrica, 47(1): 153-161.*
- Izan, H. Y. and Clements, K.W. (1979). *A Cross-Cross-Section Analysis of Consumption Patterns. Economic Letters, 4(1): 83-86.*
- Kasnakoğlu, Z. (1991). *Regional Consumption Patterns and Income Elasticities in Turkey: 1987. Journal of Economic Corparation among Islamic Countries, 12: 111-116.*
- Kaya, G. (2015). *Hanehalkı Harcamaları Esneklikleri ve Çocuk Maliyeti-Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.*
- Kiren Gürler, Ö., Üçdoğruk Birecikli, Ş., Kökcen Eryavuz, A. (2018). *Türkiye'de Hanehalkı Tüketim ve Gıda Harcamalarının Kantil Regresyon Yöntemiyle Araştırılması. UIİD UEAS, (18. EYİ Özel Sayısı): 219-238 ISSN, 1307-9832.*
- Kmenta, J. (1986). *Elements of Econometrics. 2nd Ed., Mac Millan, USA.*
- Leser, C. (1963). *Forms of Engel Functions. Econometrica, 31(4): 694-703.*
- Nişancı, M. (1998). *Türkiye'de Tüketim Harcamalarının Analizi: İdeale Yakın Talep Sistemi Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Erzurum.*
- Oflaz, V. E. (2007). *Türkiye'de Tüketim Harcaması Esneklik Tahminleri, 2003. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.*
- Pehlivan, G.G. (2006). *Türkiye'nin Tüketim Fonksiyonu: Ekonometrik Bir Uygulama. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İzmir.*
- Selim, R. (2001). *The Changes in the Consumption Expenditure Patterns in Turkey: 1987-1994. Challenges for Business Administrators in The New Millennium, 1: 288-296.*
- Selim, R. ve Kaya, G. (2019). *Türkiye'de Hanehalkı Tüketim Kalıplarında 2000'li Yıllarda Yaşanan Değişimler ve Ekonomik Krizin Etkisi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Gelişme Dergisi, 46: 61-89.*
- Sigeze, Ç. (2012). *Türkiye'de Hanehalklarının Tüketim Harcamaları: Panel Verilerle Talep Sisteminin Tahmini. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı, Adana.*
- Şengül, S. (2001). *Türkiye'de Yoksulluk Profili ve Gelir Gruplarına Göre Gıda Talebi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Kod No: 639, Adana.*
- Tarı, R. ve Pehlivanoğlu, F. (2007). *Kocaeli İlinde Tüketici Davranışlarının Gelir-Harcama Grupları İlişkisi Açısından Analizi (Tüketim Harcamaları Profili). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(1): 192-210.*
- TÜİK, 2015. *Hanehalkı Bütçe Araştırması Mikro Veri Seti. <https://tuik.web.tuik.gov.tr>. Erişim: Mayıs, 2021.*
- TÜİK, 2016. *Hanehalkı Bütçe Araştırması Mikro Veri Seti. <https://tuik.web.tuik.gov.tr>. Erişim: Mayıs, 2021.*
- TÜİK, 2017. *Hanehalkı Bütçe Araştırması Mikro Veri Seti. <https://tuik.web.tuik.gov.tr>. Erişim: Mayıs, 2021.*
- TÜİK, 2021. *Hanehalkı Tüketim Harcaması İstatistikleri. https://tuik.web.tuik.gov.tr/PreTablodo?alt_id=1012. Erişim: Mayıs, 2021.*
- Working, H. (1943). *Statistical Laws of Family Expenditure. Journal of the American Statistical Association, 38: 43-56.*
- Yazıcı, A. R. (2018). *Hanehalklarının Gıda Tüketim Talebi ve Tüketici Davranışlarının Analizi: Isparta İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Isparta.*

- Yılmaz, H. İ. (2014). *Türkiye'de Gelir Dağılımının Kentsel ve Kırsal Alanda Tüketim Harcamalarına Etkisi: Ekonometrik Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Kahramanmaraş.*
- Yılmaz, H.İ., Akbay, C. (2016). *Türkiye'de Gelir Dağılımının Kentsel ve Kırsal Alanda Tüketim Harcamalarına Etkisi: Ekonometrik Bir İnceleme. XIII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (25-27 Mayıs, Isparta), 1095-1104 ss.*
- Zellner, A. (1962). *An Efficient Method of Estimation Seemingly Unrelated Regressions and Tests for Bias. Journal of the American Statistical Association, 57(298): 348-368.*